

Evidentiranje i upravljanje troškovima na poljoprivrednim gospodarstvima s ekološkom proizvodnjom

Bolvari, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:154067>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek - Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Kristina Bolvari

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

**Evidentiranje i upravljanje troškovima na poljoprivrednim
gospodarstvima s ekološkom proizvodnjom**

Završni rad

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Kristina Bolvari

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

**Evidentiranje i upravljanje troškovima na poljoprivrednim
gospodarstvima s ekološkom proizvodnjom**

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. dr.sc. Ana Crnčan, mentor
2. izv.prof.dr.sc. Igor Kralik, član
3. David Kranjac, dipl.ing., član

Osijek, 2017.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Agroekonomika

Završni rad

Kristina Bolvari

Evidentiranje i upravljanje troškovima na poljoprivrednim gospodarstvima s ekološkom proizvodnjom

Sažetak:

Rad se temelji na anketi koja je provedena na poljoprivrednim gospodarstvima, a čiji su upravitelji članovi Solidarne EKO Grupe Osijek (SEG Osijek). Anketom je utvrđeno kako 65% ispitanika samostalno vodi evidenciju o troškovima proizvodnje, a nešto više od polovine ispitanih, njih 57% smatra kao je uloga ispravno evidentiranih troškova i podataka o istima neophodna za potrebe donošenja upravljačkih odluka. SWOT analizom je utvrđeno kako su određene promjene u političko-pravnom sektoru neophodne kao i udruživanje, odnosno međusobno povezivanje postojećih i budućih ekoloških poljoprivrednih proizvođača. Samo na takav način moguće je povećanje ekološke proizvodnje i zauzimanje određene pozicije na tržištu.

Ključne riječi: ekološka proizvodnja, evidentiranje troškova, SWOT analiza

20 stranica, 2 tablice, 1 slika, 12 grafova, 12 literaturnih navoda

Završni rad je pohranjen: u Knjižnici Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agriculture in Osijek
Undergraduate university study Agriculture, course Agroecconomics

Final work

Identification and management of costs on organic farms with organic production

Summary:

The work is based on a survey conducted on farms whose members are Solidariti ECO Group Osijek (SEG Osijek). The survey found that 65% of respondents independently keep records of production costs, and just over half of those surveyed, 57% think it is the role of properly recorded costs and data that are necessary for the purpose of making management decisions. The SWOT analysis found that certain changes in the political and legal sector are necessary as well as the association or the interconnection of existing and future ecological agricultural producers. Only in this way is it possible to increase the ecological production and occupy a certain position on the market.

Keywords: ecological manufacture, cost management, SWOT analysis

20 pages, 2 tables, 1 figure, 12 charts, 12 references

BSc Thesis is archived in Library of Faculty of Agriculture in Osijek and in digital repository of Faculty of Agriculture in Osijek.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Značaj ekološke poljoprivredne proizvodnje	1
1.2. Ekološka poljoprivreda u Republici Hrvatskoj	2
1.3. Cilj istraživanja.....	4
2. MATERIJAL I METODE	5
3. REZULTATI I RASPRAVA.....	6
3.1. SWOT analiza	15
4. ZAKLJUČAK.....	19
5. POPIS LITERATURE.....	20

1. UVOD

Poljoprivreda je jedna od najvažnijih gospodarskih grana čija je djelatnost proizvodnja hrane. Suvremena poljoprivreda sve više zagađuje okoliš pa se šezdesetih godina 20. stoljeća promijenila svijest stanovništva i došlo je do tzv. „zelene revolucije“. Prije spomenute revolucije masovno su se uzgajale biljke što je dovelo do razvoja visokorodnih biljaka. Velik problem bila je prevelika upotreba kemijskih sredstava što je rezultiralo sve većim zagađivanjem okoliša. Spomenuti događaj predstavlja prekretnicu i začetke ekološke poljoprivredne proizvodnje.

Ekološka poljoprivreda osmišljena je tako da štiti tlo, vodu, zrak, biljne i animalne te genetske resurse, a istodobno treba biti tehnički primjerena, ekonomski opravdana i socijalno prihvatljiva. Od početka 80-ih godina javljaju se određeni globalni problemi kao što su: kisele kiše, oštećenje ozonskoga omotača, efekt staklenika, povlačenje prašuma i širenje pustinja, promjena klime, gubitak biološke raznolikosti, genetski modificirani organizmi itd. Ekološka poljoprivreda je jedini način da se navedeni problemi smanje jer ista potiče zaštitu ekosustava, bioraznolikosti i prirodnu aktivnost tla.

Ekološka poljoprivreda najbolje se uklapa u koncept održive poljoprivrede koja nastoji ostvariti što više prinose uz određeni profit ali bez uništavanja prirodnih resursa. Cilj svakog poljoprivrednog proizvođača je postizanje prethodno navedenog, a kako bi se ono realiziralo neophodno je evidentiranje svih utrošene elementa procesa proizvodnje kako bi se mogli izračunati realni ekonomski pokazatelji potrebni za sagledavanje rezultata proizvodnje i daljnjeg planiranja iste. Upravo je evidentiranje troškova, njihovo uspoređivanje, izračunavanje i u konačnici njihovo izražavanje vrlo značajna aktivnost upravitelja gospodarstva jer pridonosi kontroli, analizi i upravljanju proizvodnje.

1.1. Značaj ekološke poljoprivredne proizvodnje

Ekološka proizvodnja je poseban sustav održivoga gospodarenja u poljoprivredi i šumarstvu koji obuhvaća uzgoj bilja i životinja, proizvodnju hrane, sirovina i prirodnih vlakana, te preradu primarnih proizvoda, a uključuje sve ekološki, gospodarski i društveno opravdane proizvodno-tehnološke metode zahvate i sustave. Osim navedenog, ista najpovoljnije koristi plodnost tla i raspoložive vode, prirodna svojstva biljaka, životinja i krajobraza, teži

ostvarivanju sve većih prinosa i otpornosti biljaka s pomoću prirodnih sila i zakona uz propisanu uporabu gnojiva i sredstava za zaštitu bilja i životinja (N.N. 12/01). Ovakva proizvodnja nastoji koristiti sve ekološki prihvatljive alternative za poticanje rasta i suzbijanje štetnika kao što je prskanje otopinom koprive ili ručno skupljanje krumpirovih zlatica. Pri ekološkoj proizvodnji najbolje je gospodarstvo mješovite proizvodnje koje uključuje biljnu i stočarsku proizvodnju i najvećim je dijelom neovisno, odnosno većinu svojih potreba zadovoljava iz vlastitih izvora.

Ekološka poljoprivreda osmišljena je tako da štiti tlo, vodu, zrak, biljne i animalne te genetske resurse, za okoliš nije degradirajuća, mora biti tehnički primjerena, ekonomski opravdana, a socijalno prihvatljiva. Od početka 80-ih godina javljaju se određeni globalni problemi kao što su: kisele kiše, oštećenje ozonskoga omotača, efekt staklenika, povlačenje prašuma i širenje pustinja, promjena klime, gubitak biološke raznolikosti, genetski modificirani organizmi te je ekološka poljoprivreda jedini način da se ekosustav vrati u normalu (Pejnović i sur., 2012.). U 90-tim godinama prošlog stoljeća ekološka djelotvornost postaje neupitna sastavnica uzgoja bilja i stoke, koja obavezuje sve sudionike uključene u uzgoj sirovina za hranu ili same hrane na mjere očuvanja okoliša. Jedan od načina kako to postići jest ekološka poljoprivreda s kojom je povezan posljednji stadij razvoja poljoprivrede, a to je zelena, okolišno prihvatljiva poljoprivreda koja je ponovno prihvaćena sredinom 80-tih godina prošlog stoljeća (Kisić, 2014.).

1.2. Ekološka poljoprivreda u Republici Hrvatskoj

Zbog postojanja relativno očuvanog okoliša i usitnjenosti poljoprivrednog zemljišta, ekološka poljoprivreda predstavlja potencijal za razvoj ovakve proizvodnje u Republici Hrvatskoj.

U Tablici 1. prikazane su površine u svijetu koje su pod ekološkom proizvodnjom. Najviše takvih površina ima Australija koja raspolaže sa čak 37.150.000 ha, a slijede ju Argentina, SAD i Kina. Prema Državnom zavodu za statistiku, ukupno 50.054 ha obradivih površina u Republici Hrvatskoj je pod ekološkom proizvodnjom ili ukupno 3,32%.

Tablica 1. Površine pod ekološkom proizvodnjom 2014. u svijetu

Red. br.	Država	Površina
1.	Australija	37.150.000
2.	Argentina	3.062.965
3.	SAD	2.178.471
4.	Kina	1.925.000
5.	Španjolska	1.387.913
6.	Italija	1.387.913
7.	Urugvaj	1.307.421
8.	Francuska	1.111.845
9.	Njemačka	1.047.633
10.	Kanada	903.948
-	(...)	-
53.	Hrvatska	50.054

Izvor: FiBL & IFOAM, 2016.

Prvih 10 zemalja prikazanih u Tablici 1. čini 73% ukupne površine pod ekološkom proizvodnjom u svijetu. Kada je riječ o poljoprivrednim površinama u Europi, najveće su u Španjolskoj, dok se 2014. godine Republika Hrvatska nalazila na 53. mjestu.

Za razliku od konvencionalne poljoprivrede koja se temelji na velikim unosima izvan farme, ekološka poljoprivreda promiče što manji unos izvan farme. Zbog toga neki znanstvenici za ekološku poljoprivredu kažu da predstavlja zajednicu između ekologije i poljoprivrede (Kisić, 2014.). Konvencionalna proizvodnja podrazumijeva velike količine mineralnih gnojiva i pesticida za suzbijanje korova, insekata i bolesti i istodobno ima negativan utjecaj na zdravlje čovjeka kao i na tlo, te ekosustav u cijelosti. Unatoč navedenom, najveći dio poljoprivredne proizvodnje u svijetu, ali u Republici Hrvatskoj, kako je prikazano u Tablici 2., odvija se i dalje u vidu ovakve organizacije jer se ista temelji na postizanju maksimalnih prinosa određenih kultura bez obzira što je istovremeno jedno od glavnih zagađivača okoliša (Znaor, 1996.).

Tablica 2. Poljoprivredne površine u Republici Hrvatskoj u 2013. godini

Sustavi upravljanja u agraru	Ukupno površine (ha)	Udio (%)
Konvencionalna poljoprivreda	1.162.372,54	89,42
Ekološka poljoprivreda	40.640,65	3,12
Integrirana poljoprivreda	96.986,81	7,46
UKUPNO	1.300.000,00	100

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, listopad 2014.

Činjenica je kako se ekološka poljoprivredna proizvodnja u svijetu, ali i Republici Hrvatskoj povećava, ali unatoč prirodnim preduvjetima ovakav aspekt djelatnosti kod nas je još uvijek nedovoljno razvijen. No, projekcija porasta takve proizvodnje prema Akcijskom planu razvoja ekološke poljoprivrede u Republike Hrvatske za razdoblje 2011.-2016. godine, predviđala je prosječni godišnji porast ekoloških proizvođača i površina od 30%. Prema ovoj procjeni krajem 2016. godine trebalo je biti registrirano oko pet tisuća ekoloških proizvođača koji bi proizvođili na približno devedeset tisuća ha površina uključujući i površine u prijelaznom razdoblju. Povećanju površina pogoduju prvenstveno naknade za ekološku i integriranu proizvodnju, ali i sve veća svijest proizvođača i potrošača o važnosti očuvanja okoliša i održivog razvoja.

1.3. Cilj istraživanja

Temeljni cilj završnog rada je analiza načina i učestalosti evidencije troškova na poljoprivrednim gospodarstvima koja proizvode ekološke proizvode sa svrhom indiciranja načina upravljanja gospodarstvom i u vezi s tim reflektiranja na financijski rezultat proizvodnje.

2. MATERIJAL I METODE

Prvi dio završnog rada odnosi se na analizu i sintezu poznatih podataka o ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji općenito. Drugi dio uključuje obradu podataka i rezultate koji su proizašli iz provedenog istraživanja.

Kao izvor podataka korištena je recentna literatura o teoriji troškova i kalkulacija u poljoprivredi, te internetske stranice čiji se sadržaj odnosi na ekološku poljoprivredu i troškove. Osim spomenute analize i sinteze podataka, korištena je i metoda anketnog istraživanja. Ciljana skupina bila su poljoprivredna gospodarstva članovi Solidarne EKO Grupe Osijek (SEG Osijek). Svrha SEG-a je da kroz proizvodnju i potrošnju lokalno uzgojene hrane po ekološkim standardima osigura dovoljno hrane po realnim cijenama od čega bi dugoročno profitirala cijela zajednica. Istraživanje je provedeno tijekom mjeseca ožujka i travnja 2017. godine, a u njemu je sudjelovalo ukupno 15 proizvođača.

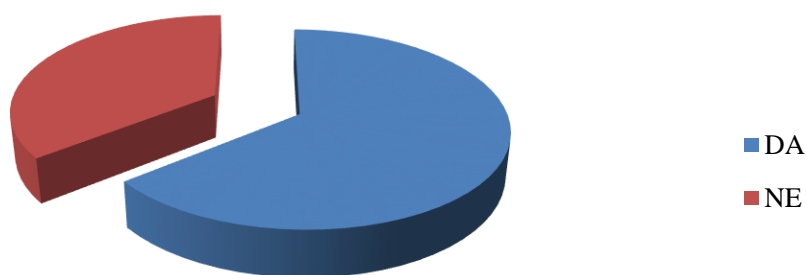
U radu su istraženi i analizirani čimbenici vanjskog i unutarnjeg okruženja na temelju kojih je razvijena SWOT matrica (Straights – snage, Weaknesess – slabosti, Opportunities – mogućnosti, Threats - prijetnje) s ciljem identifikacije i analize prijetnji i prilika te procjenu slabosti i snaga koji pojedinačno ili sinergijski djeluju na ekološku poljoprivrednu proizvodnju.

Cilj provedenog istraživanja bio je procijeniti način evidentiranja svih proizvodnih troškova od strane proizvođača i ukazati na važnost ove aktivnosti sa svrhom postizanja uspješnijeg financijskog rezultata proizvodnje.

3. REZULTATI I RASPRAVA

Bilježenje troškova je neophodno pri svakoj proizvodnji kako bi u konačnici proizvodni i ekonomski rezultati bili precizniji. Na temelju evidencije proizvodnih troškova uvijek se može predviđati i planirati buduće izdatke ovisno o okruženju u kojem se nalaze. Osim toga, evidencijom je moguće utvrditi i odstupanja od troškovnog plana koja su se eventualno pojavila prilikom poslovanja, zadržati troškove u nekom planiranom okviru primjenjujući različite mjere snižavanja troškova proizvodnje te upraviteljima osigurati informacije za izbor između alternativa u cilju postizanja optimalnih ekonomskih rezultata.

Na pitanje o postojanju evidentiranja troškova na vlastitom gospodarstvu proizvođači su velikom većinom potvrdno odgovorili, njih 9 ili 64%, dok se pet ispitanika negativno izjasnio kako je prikazano na Grafikonu 1.

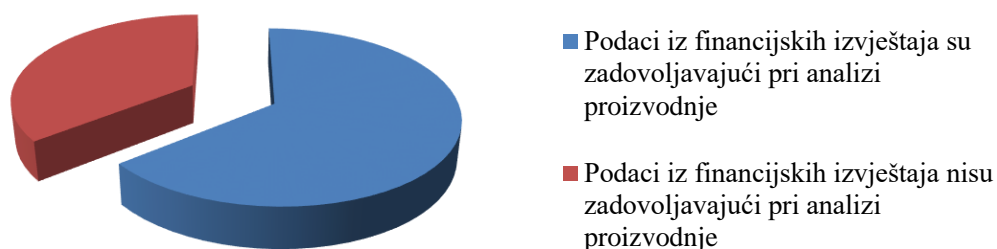

Grafikon 1. Postojanje aktivnosti evidentiranja troškova proizvodnje

Izvor: autor

Osim što bilježe svaki proizvodni trošak, 64% ispitanih proizvođača samostalno vodi evidenciju o troškovima na gospodarstvu što smatraju i optimalnije jer ne moraju dodatno osigurati plaću za uposlenika koji bi isto obavljao. Prilikom navedene aktivnosti bitne su vještine i znanja proizvođača o troškovima, njihovom utjecaju na ukupne poslovne rezultate, ali prije svega i upravljanje istima, odnosno načinima kako ih smanjiti postojeće troškove da bi poslovanje bilo što uspješnije. O prednostima evidentiranja svih utrošenih elemenata proizvodnje i mogućnostima snižavanja istih, proizvođači su se većinom izjasnili kako su zadovoljni postignutim, a samo njih četvoro bi promijenilo dosadašnji način evidentiranja i izračunavanja ukupnih troškova proizvodnje. Ukupni prihodi i troškovi dio su računa dobiti

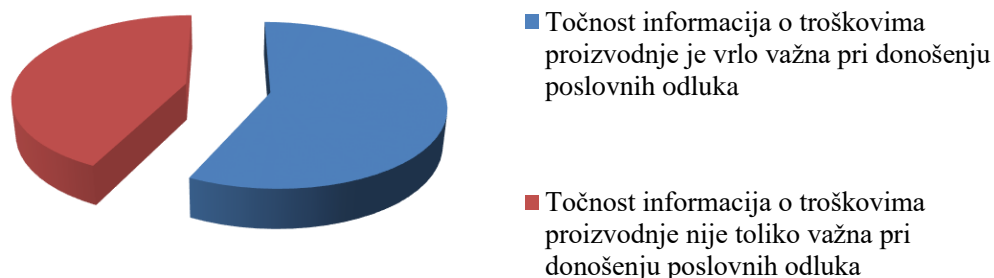
i gubitka. Koliku ulogu navedeni financijski izvještaj ima pri analizi poslovanja i proizvodnje prikazano je na sljedećem grafikonu.

Grafikon 2. Mogućnost ocjene i relevantnosti uspjeha poslovanja prema podacima iz financijskih izvještaja

Izvor: autor

Iz grafikona je vidljivo da većina ispitanih proizvođača, njih 74% smatra kako su informacije prezentirane u financijskim izvještajima dovoljne za ocjenu uspješnosti gospodarstva. Ovakvi podaci ukazuju na površinsku analizu uspjeha proizvodnje. Svako je bitna i interna evidencija aktivnosti i uloženi inputa u proces proizvodnje. Osim toga, preporuča se i analiza financijskih izvještaja kroz nekoliko godina kako bi se uočila kretanja i odstupanja od planiranog financijskog rezultata. Prema tome cilj svake proizvodnje bio bi stvoriti ravnotežu između prihoda i rashoda ili u najboljem slučaju, povećati prihode u odnosu na rashode. U sljedećem grafikonu prikazano je što proizvođači misle o važnosti informacija o troškovima i točnosti istih kako bi se mogle na temelju toga mogle donijeti relevantne i dosljedne poslovne odluke.

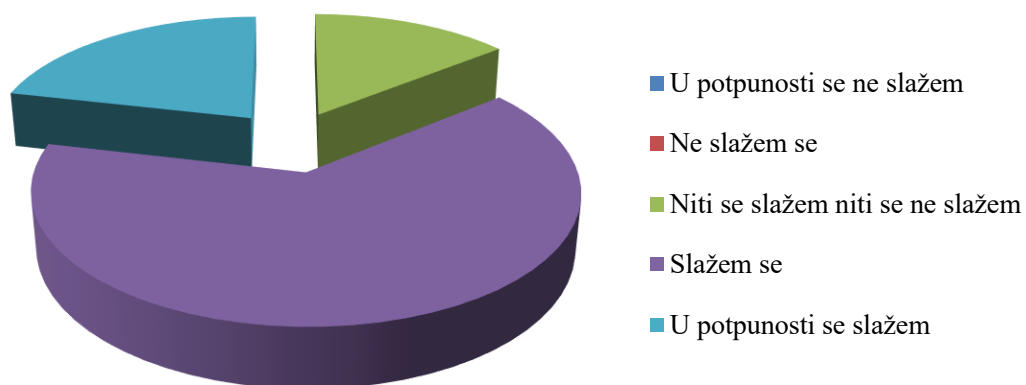

Grafikon 3. Važnost informacija o troškovima za potrebe donošenja poslovnih odluka

Izvor: autor

Većina proizvođača, točnije 57% njih izjasnila su se kako je uloga ispravno evidentiranih troškova i podataka o istima neophodna za potrebe donošenja upravljačkih odluka. Navedeno bi trebalo biti prioritet na svakom gospodarstvu jer se iz informacija o troškovima lakše mogu donositi odluke o daljnjoj proizvodnji. Ono upućuje i prirodu troškova gospodarstva, načine i mogućnosti korekcije istih, te isplati li se riskirati sa novim poslovnim idejama. Na taj način, upravitelj može na puno lakši način stvoriti plan svog upravljanja, a da on bude isplativ i pozitivan za poslovanje. Karić M. (2006.) navodi kako računovodstvo troškova služi i za upravljanje troškovima, to jest zadovoljava potrebe menadžera u procesu pripreme tekućih i dugoročnih odluka.

Ostatak proizvođača, njih 43 % smatra kako točnost informacija o troškovima proizvodnje nije toliko važna pri donošenju poslovnih odluka što zapravo nije preporučljivo stajalište. Grafikonom 3. prikazani su stavovi ispitanika prema pretpostavki kako je financijska kriza utjecala na veću potrebu za preciznijim određivanjem troškova te pridavanjem veće pozornosti upravljanju troškovima.

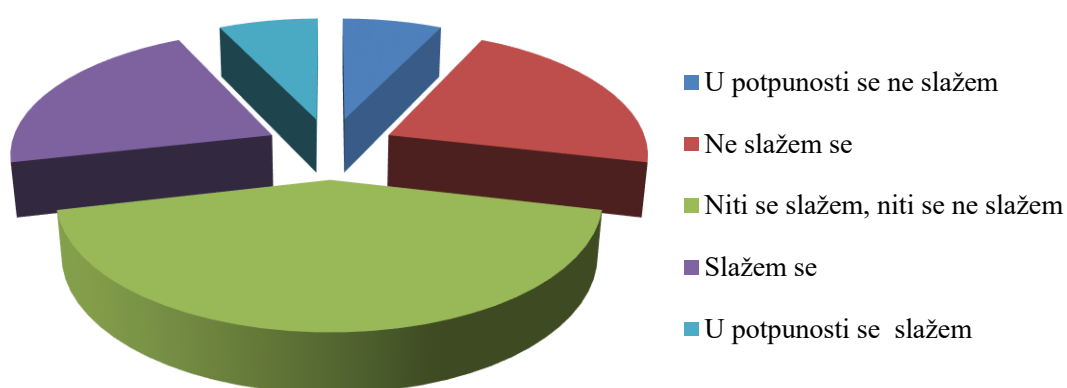

Grafikon 4. Utjecaj financijske krize na preciznije evidentiranje troškova

Izvor: autor

Većina proizvođača, njih 64% izjasnilo se kako je financijska kriza utjecala na veću potrebu za preciznijim određivanjem troškova te za pridavanjem veće pozornosti upravljanju troškovima. Manji dio, 21% ispitanika u potpunosti se slaže sa navedenom činjenicom, dok 14% njih nema mišljenje o tome. Financijska kriza sama po sebi upućuje kako postoje određeni problemi u državnoj ekonomiji. Pojavom financijske krize cijene otkupa padaju, a cijene gotovih proizvoda plasiranih na tržište rastu.

Rastom cijena smanjuje se kupovna moć potrošača što negativno djeluje na proizvođače što za posljedicu ima nemogućnost plasmana proizvedenog proizvoda na tržište, a sve zbog niske potrošnje. Time se proizvođačima stvaraju zalihe što utječe na povećanje troškova, a samim time i na manju dobit. Kako bi utjecali na uspješnost proizvodnje proizvođači mogu primarni proizvod dovesti do većeg stupnja finalizacije, ali prije svega neophodno je bilježenje svih utrošenih elemenata i poduzimanje aktivnosti koje djeluju na smanjenje troškova proizvodnje. Grafikonom 5. prikazana su mišljenja proizvođača o tome koliko bi smanjenje troškova djelovalo na uspješniji krajnji rezultat proizvodnje.

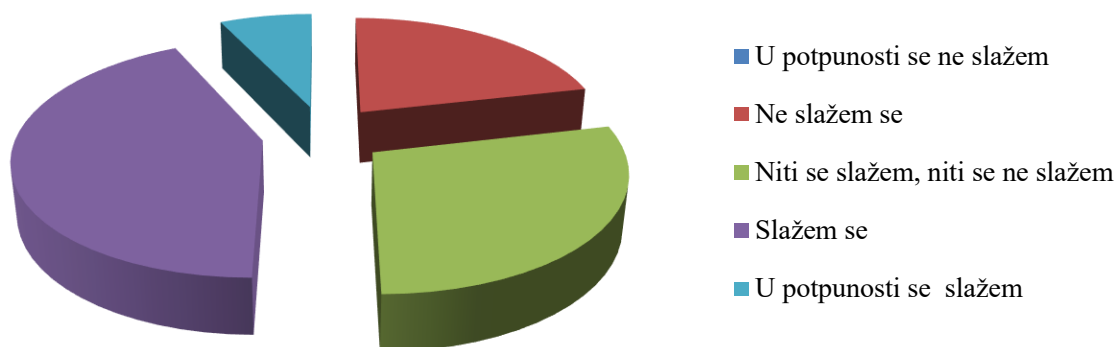
Grafikon 5. Utjecaj snižavanja troškova na financijski rezultat proizvodnje

Izvor: autor

Najveći postotak ispitanika, njih čak 64% kaže da nema definirano mišljenje o tome je li snižavanje troškova glavni alat kojim je moguće utjecati na financijski rezultat proizvodnje. Jednak udio njih, 21% izjasnilo se kako se slaže s navedenom tvrdnjom da utjecanje na troškove proizvodnje može dovesti do uspješnijeg rezultata proizvodnje, ali isto tako jednak udio i negira spomenutu tvrdnju. Samo jedan proizvođač navodi kako snižavanje troškova proizvodnje dovodi do uspješnijeg rezultata proizvodnje.

Prema nekim autorima (Karić i Štefanić 1999., Crnčan i sur., 2017.) jedna od mogućnosti utjecaja na financijski rezultat proizvodnje i poslovanja je snižavanje troškova proizvodnje. S druge strane, na financijski rezultat se može utjecati i snižavanjem troškova posuđenih sredstava, povećanjem opsega proizvodnje, reinvestiranjem, itd. Prema Kariću (2006.) cilj gospodarstva je u dugom roku maksimalizirati dobitak (profit). Nije svrha troškove pod svaku

cijenu snižavati već je cilj poduzimati aktivnosti, premda one stvaraju troškove, radi osiguravanja trajno profitabilnog poslovanja, odnosno najveće moguće dugoročne koristi.

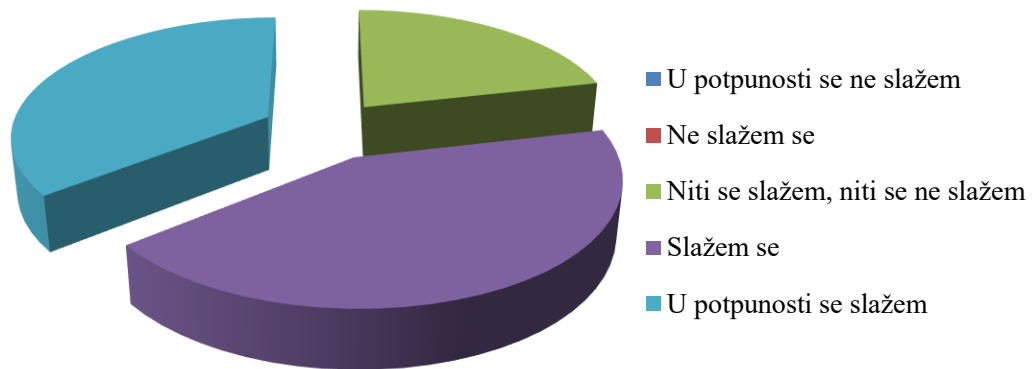
Grafikon 6. Bolja kontrola troškova na gospodarstvu se postiže provođenjem sustava upravljanja troškovima

Izvor: autor

Najviše ispitanika, 43%, se slaže s činjenicom kako se postiže bolja kontrola troškova provođenjem sustava upravljanja troškovima. Ishod ovog pitanja je bio i očekivan jer samom evidencijom troškova može se uvijek pratiti postojeće stanje i predvidjeti bliža budućnost poslovanja. Na temelju evidencije troškova, uvijek je moguće planirati daljnju proizvodnju, odlučivati o mogućim izmjenama i biti spremni na potrebne mjere korekcije poslovanja. Prema Kariću (2002.) dobar upravitelj zna kako svako ulaganje u poboljšanje funkcioniranja organizacije nije samo trošak, nego može donijeti, kako povećanje profitabilnosti, tako i poboljšanje kontrole troškova proizvodnje.

Vrijednost ekoloških proizvoda najčešće je veća od proizvoda uzgojenih na konvencionalan način, prvenstveno zbog većih cijena inputa i troškova same proizvodnje. Također, težnja čovječanstva za zdravom hranom postaje izraženija i mnogi žele izbjegavati sve što je uzgojeno na konvencionalan način i sve što je u doticaju sa primjenom različitih kemijskih gnojiva ili zaštitnih sredstava. Ekološki proizvođači u svakom slučaju kvalitetom proizvoda mogu konkurirati na hrvatskom tržištu, no problem predstavlja količina samih proizvoda, ali i tržišna prihvatljivost od strane kupaca obzirom na više cijene ekoloških proizvoda u odnosu na one uzgojene na konvencionalan način. U slučaju da proizvođač aktivno vodi i bilježi sve troškove inputa kao i troškove koji su posljedica različitih aktivnosti na gospodarstvu, potencijalno se stvara prostor na koji je moguće djelovati kroz snižavanje istih. Najčešće su

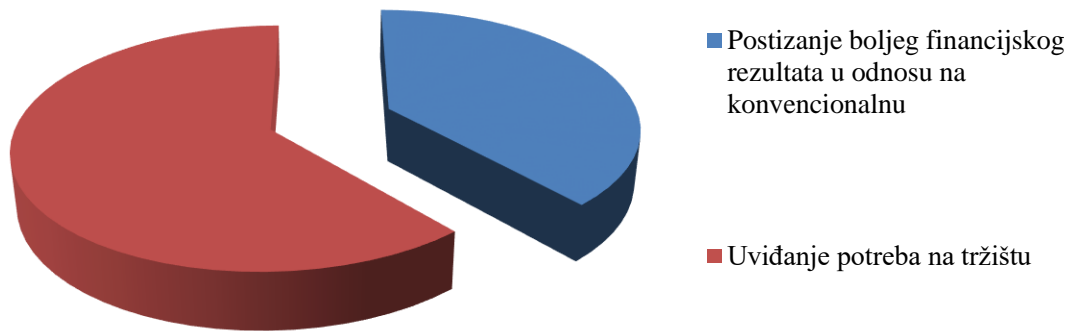
to varijabilni troškovi proizvodnje. Samom aktivnosti snižavanja troškova djeluje se i na postizanje konkurentske prednosti proizvoda ili usluge. No, obzirom kako ekoloških poljoprivrednih proizvođača u Republici Hrvatskoj ima relativno malo, a proizvodi potrošačima kao takvi su atraktivni, postavlja se koji je to segment proizvodnog procesa koji diferencira ekološke proizvode od ostalih. Grafikon 7. prikazuje mišljenja proizvođača o točnosti bilježenja svih proizvodnih troškova i postizanju konkurentnosti na temelju detaljne evidencije proizvodnje.

Grafikon 7. Postizanje konkurentnosti ekoloških proizvoda isključivo kroz kvalitetu proizvoda

Izvor: autor

Sa tvrdnjom kako gospodarstvo konkurira prvenstveno na kvaliteti proizvoda uz nešto višu cijenu proizvoda ili usluga, nitko od ispitanika nije odgovorio da se ne slaže. Velika većina njih, 43% se slaže ili u potpunosti slaže s tvrdnjom kako prvenstveno konkurentnost na tržištu postižu kvalitetnim proizvodima. Cilj svakog proizvođača je tržištu dati što kvalitetniji proizvod uz što manju cijenu njihove proizvodnje. Ispitani proizvođači smatraju svoj proizvod kvalitetnim toliko da je i njegova viša cijena opravdana. Cijena ekoloških proizvoda su veće u odnosu na druge proizvode koji nisu iz takve proizvodnje jer su cijene inputa su veće nego pri proizvodnji na konvencionalan način, a prinosi su manji. Problem predstavlja slaba kupovna moć potrošača, a zbog maloga broja proizvođača koji su još i neujedinjeni plasiranje na inozemno tržište je jako teško ostvariti. Grafikon 8. prikazuje što je motiviralo proizvođače za pokretanje ekološke poljoprivredne proizvodnje. Navedena su dva razloga. Prvi je postizanje boljeg financijskog rezultata u odnosu na konvencionalnu proizvodnju, a drugi je uviđanje potreba na tržištu.

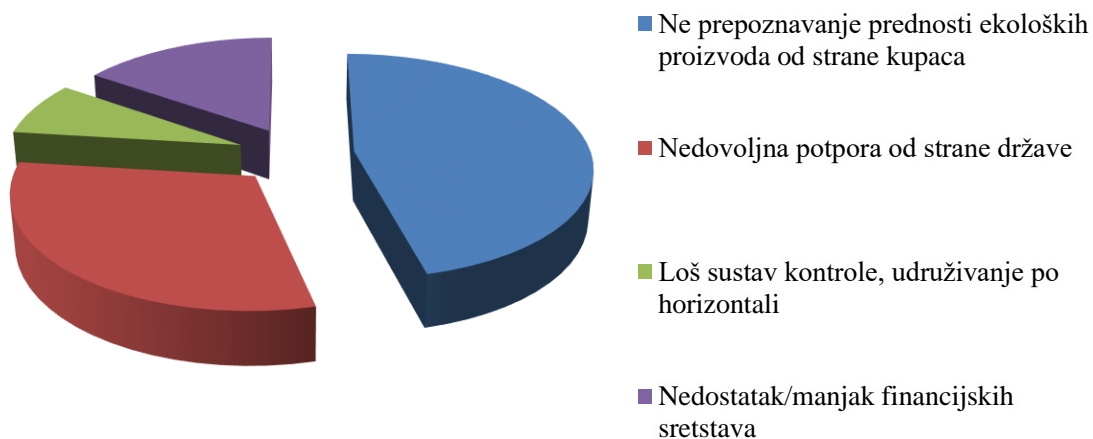
Grafikon 8. Motivacija za pokretanje ekološke proizvodnje hrane

Izvor: autor

Proizvođače, njih 62% za pokretanje proizvodnje prema ekološkim standardima motivirale su potrebe na tržištu. Iako je kod nekih utjecaj imalo i postizanje uspješnijeg financijskog rezultata u odnosu na konvencionalnu poljoprivredu. Ekološka poljoprivreda je na području Republike Hrvatske još u začetcima i nema puno proizvođača kojima je ovo glavna djelatnost na gospodarstvu. S druge strane potražnja za ekološkim proizvodima je sve veća pa je opravdan razlog „uviđanje potreba na tržištu“ za pokretanja ovog oblika poslovanja.

Vežano za postizanje boljeg financijskog rezultata u odnosu na konvencionalnu proizvodnju, činjenica je da je krajnji proizvod uzgojen na ekološki način skuplji od onog proizvedenog na konvencionalni, ali proizvodnja na ekološki način je puno skuplja i rizičnija što može dovesti na kraju i do gubitka u poslovanju.

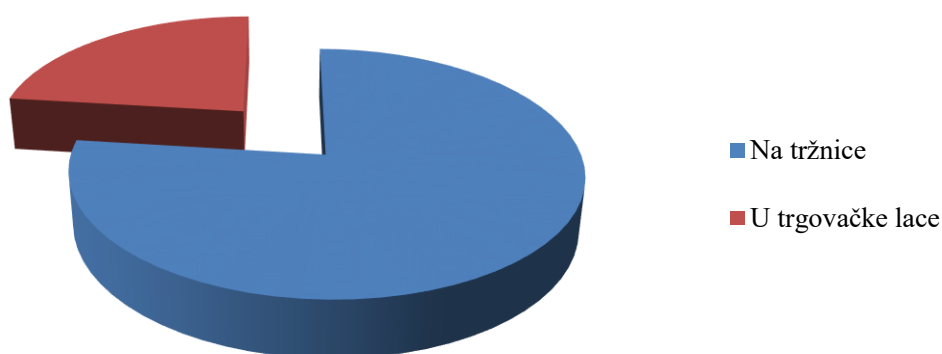
U anketi je bilo postavljeno i pitanje „Da imate mogućnost, biste li povećali svoju postojeću proizvodnju“ na što je samo jedan proizvođač odgovorio negacijski. Navedeno upućuje kako su proizvođači motivirani i za pretpostaviti je kako su zadovoljni postojećom potražnjom i rado bi povećali proizvodnju pri uređenijim vanjskim prilikama. Grafikonom 9. prikazana su mišljenja proizvođača o tome što smatraju kao ograničavajućim čimbenikom povećanja ekološke proizvodnje.

Grafikon 9. Ograničavajući čimbenici ekološke proizvodnje

Izvor: autor

Najviše ispitanika, njih 46% smatra kako je ograničavajući čimbenik ekološke proizvodnje neprepoznavanje prednosti ekoloških proizvoda od strane kupca. Vrlo malo stanovništva Republike Hrvatske je upoznato sa dobrobitima hrane koja je uzgojena na ekološki način. Navedeno spominju i proizvođači kao glavni razlog postojeće razine proizvodnje. Osim spomenutog, svakako i slaba kupovna moć potrošača ima veliku ulogu pri potrošnji ovakvih proizvoda. Upravo količinski problem ekoloških poljoprivrednih proizvoda kao što je voće i povrće predstavlja najveći problem pri prodaji istih u trgovačke centre. Zbog toga proizvođači najčešće svoje proizvode prodaju na kućnom pragu ili na tržnicama. Grafikonom 10. prikazana su mjesta gdje sudionici istraživanja plasiraju svoju proizvodnju.

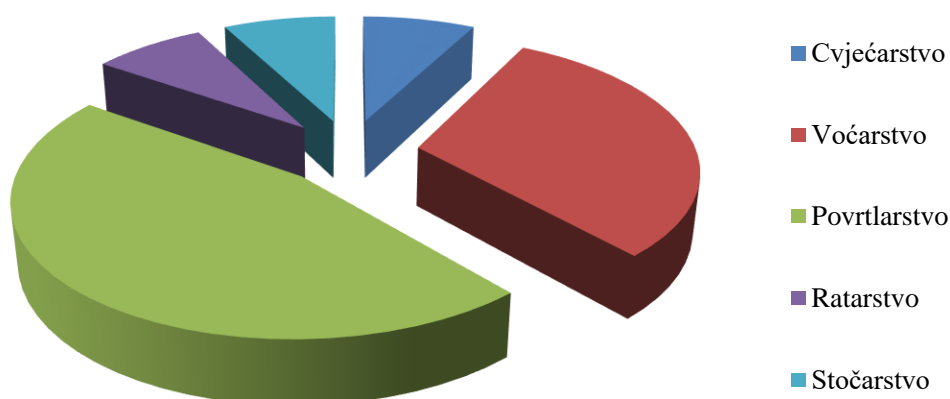

Grafikon 9. Plasiranje proizvoda

Izvor: autor

Najviše njih, 77% svoje proizvode plasira na tržnice, a tek tri ispitanika je svoje proizvode uspjelo plasirati u trgovačke lance. Prednost plasiranja proizvoda na tržnice je u tome što se na tržnicama proizvodi mogu prodati za veću cijenu, nego u slučaju prodaje u trgovačke lance. Prilikom otkupa u trgovačke lance, cijena po proizvodu je manja, ali je sigurnije da će se ono što se proizvede i prodati. Na tržnicama je važno postići povjerenje stalnih potrošača koji će redovito dolaziti i kupovati proizvode, a na proizvođaču je osigurati uvijek dobru kvalitetu proizvoda za realnu cijenu kako bi privukli potencijalne kupce.

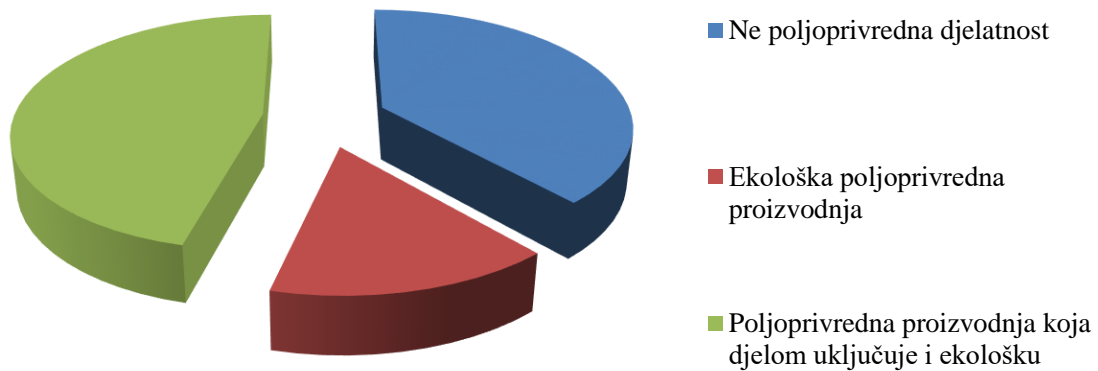
Sljedećim grafikonom prikazane su djelatnosti, odnosno vrste proizvodnje koje prevladavaju na gospodarstvima koja su sudjelovala u istraživanju.

Grafikon 11. Vrsta proizvodnje

Izvor: autor

Najčešća je proizvodnja povrtnih kultura, 46%, nešto manje je zastupljena proizvodnja voća, 31% a tek jedan ispitanik proizvodi ratarske kulture kao i neki oblik stočarstva i cvjećarstva. Vezano za spomenuto, može se primijetiti uzrok slabo razvijenog ekološkog stočarstva u Republici Hrvatskoj koji se odnosi upravo na nedovoljno razvijenu proizvodnju ratarskih kultura koje bi služile za prehranu stoke. Poljoprivredni proizvođači najčešće konvencionalnu ili integriranu proizvodnju kombiniraju sa ekološkom na gospodarstvima, Grafikon 12., i u svakom slučaju glavni izvori prihoda kućanstava je poljoprivredna djelatnost bez obzira na organizaciju proizvodnje.

Grafikon 12. Glavni izvor prihoda kućanstava

Izvor: autor

Kod najvećeg dijela ispitanika sa udjelom od 46%, glavni izvor prihoda kućanstva je poljoprivredna proizvodnja koja djelom uključuje i ekološku. Samo je kod 15% proizvođača prodaja ekoloških proizvoda glavni izvor prihoda. Ostatak ispitanih, čak 38% ne ostvaruje nikakve prihode od poljoprivredne proizvodnje pa je za pretpostaviti kako ovu djelatnost obavljaju za vlastite potrebe. Prethodnim Grafom 9. prikazani su ograničavajući čimbenici proizvodnje koji se odnose na nedovoljnu potporu od strane države i slabu kupovnu moć potrošača, a isti predstavljaju i rizike, ali i slabosti analizirane proizvodnje koji su prikazani u SWOT analizi pomoću Slike 1.

3.1. SWOT analiza

SWOT analiza (*engl. SWOT analysis*) kvalitativna je analitička metoda kojom se stupnjevanjem elemenata u okviru 4 polja analize – snage, slabosti, prilike i ograničenja, procjenjuju jake i slabe strane, pogodnosti i problemi analiziranog predmeta ili pojave. Primjenom ove metode pri proizvodnji ekološke hrane moguće je uočiti dobre i manje dobre strane ovakve proizvodnje, a ista može poslužiti postojećim ili budućim proizvođačima prilikom preispitivanju odluke o ekološkoj proizvodnji.

SNAGE	SLABOSTI
<p>Osviješten način proizvodnje</p> <p>Veći poticaji proizvodnje</p> <p>100% zdrav proizvod</p> <p>Mali udio domaćih ekoloških proizvoda</p> <p>Veća cijena proizvoda na tržištu u odnosu na konvencionalne proizvode</p>	<p>Manji prinosi</p> <p>Veća cijena proizvodnje</p> <p>Neupućenost potrošača u eko proizvode</p> <p>Neodgovarajuća razina tehnoloških i marketinških znanja o ekološkoj proizvodnji</p> <p>Visoki standardi kontrole i označavanja</p> <p>Slaba suradnja između nacionalnih i regionalnih tjela</p> <p>Pretjerana administracija</p>
PRILIKE	PRIJETNJE
<p>Udruživanje i povezivanje proizvođača kroz zadruge, klastere</p> <p>Povećanje ponude domaćim eko proizvodima</p> <p>Proširenje asortimana različitim eko proizvodima</p> <p>Porast potražnje eko proizvoda</p> <p>Izvozi potencijal eko proizvoda</p> <p>Usklađivanje hrvatskog pravnog okvira s europskim</p>	<p>Nekontrolirani uvoz ekološke hrane</p> <p>Uvoz deklariranih „ekoloških“ proizvoda koji to zapravo nisu</p> <p>Ne prepoznavanje prednosti domaćih ekoloških proizvoda od strane kupaca</p> <p>Proizvodnja eko proizvoda ispod cijene koštanja</p> <p>Komplicirani i dugotrajni postupci pokretanja ekološke proizvodnje</p>

Slika 1. SWOT analiza ekološke poljoprivrede

Izvor: autor

SWOT analizom identificirani su elementi koji mogu utjecati na razvoj, odnosno povećanje ekološke proizvodnje u Republici Hrvatskoj. Ovakva metoda je subjektivnog karaktera i upućuje na prednosti ili snage ovakve proizvodnje, a to je očuvanje okoliša, odnosno osviješteniji način proizvodnje u odnosu na ostale. Međutim, kao i u svakoj djelatnosti tako i pri ekološkoj proizvodnji hrane postoji i veliki broj slabosti, a one se odnose na neodgovarajuću razinu tehnoloških i marketinških znanja, nerazvijenost domaćeg tržišta ekoloških proizvoda i nepostojanje ili visoke cijene inputa te slabu kupovnu moć potrošača.

Kao najvažnije prilike identificirano je udruživanje proizvođača međusobno, porast potražnje za ekološkim proizvodima i usko sa navedenim povezano proširenje ponude. Prijetnje budućem razvoju ekološke proizvodnje odnose se na komplicirane pojedine zakonske legislative i postupke implementacije ekološke proizvodnje i pojavljivanje ekoloških proizvoda iz uvoza. Osim spomenutog, veliki problem je i nepostojanje suradnje između nacionalnih i regionalnih tijela, pretjerana administracija, neusklađenost propisa i zakona, ali i slabo razvijen sustav potpora ekološkoj poljoprivredi na regionalnoj razini.

Mogućnost za ostvarenje naknada jedino je kroz stvaranje različitih regionalnih i nacionalnih organizacija pomoću planova i programa za nepovratna sredstva namijenjena deficitarnoj proizvodnji. Također, Hrvatski pravni okvir bi trebalo uskladiti s Europskim.

U posljednjih nekoliko godina, povećala se proizvodnja i potražnja domaćih proizvoda uzgojenih na ekološki način. Sve više ljudi stvara svijest o važnosti ekološkog uzgoja što zbog vlastitog zdravstvenog stanja, što zbog očuvanja okoliša u kojem živimo i stvaranja zdravog okruženja za naše potomke. Ekološka proizvodnja kao i svaka druga ima svoje prednosti i nedostatke koji su upisani gore u tablici. Prije svega, ekološka poljoprivreda je rizičnija od konvencionalne jer je prepuštena prirodnim silama i zakonima koji nisu predvidivi u potpunosti. Manji su prinosi, a cijena gotovog proizvoda je puno veća. Problem je niska kupovna moć potrošača, ali i neupućenost većine stanovništva u prednosti ekološke hrane.

Povezivanje proizvođača međusobno neophodno je kako bi se ojačala sama proizvodnja kroz njihov zajednički nastup na tržištu, ali i veće mogućnosti za korištenje poticanja i osnaživanja djelatnosti. Kako bi se realiziralo navedeno neophodna su znanja i vještine te upućenost u sve zakonske legislative i postupke koje su neophodni za održivost proizvodnje i djelovanje proizvođačkih organizacija.

Problem predstavlja i uvoz slabo kontroliranih tzv. ekoloških proizvoda, dok je s druge strane hrvatska proizvodnja zanemarivo mala pa se s istom ne može zadovoljiti potrebe trgovačkih lanaca, a o izvozu je nemoguće i govoriti. Mogućnosti za povećanje analizirane proizvodnje moguće su jedino kroz organiziranu proizvodnju, a čemu trebaju biti temelj promjene u političko-pravnom sektoru. U tome smislu ekološka proizvodnja postaje imperativ ako se ima u vidu održiva poljoprivredna proizvodnja, održivi razvoj obrtništva i zadrugarstva, te utjecaj na smanjenje nezaposlenosti.

Prelazak s konvencionalne na ekološku poljoprivrednu proizvodnje predstavlja dugotrajan i mukotrpan posao, ali s druge strane načinom proizvodnje i distribucijom hrane, prehrambenim stilovima i navikama ogleda se smjer društvenog razvoja i vrednote koje stoje u temelju tih izbora. U tom smislu, Republiku Hrvatsku se može opisati kao neproizvođačku, uvozno-ovisnu, tehnološki konzervativnu i konvencionalno usmjerenu zemlju koja bi svoju komparativnu prednost očuvane i relativno čiste zemlje mogla upotrijebiti kao dragocjeni resurs.

4. ZAKLJUČAK

Iako je povećanje ekološke proizvodnje postavljeno kao jedan od ključnih ciljeva hrvatske poljoprivrede isto je slabo razvijeno. Razlozi su visoki troškovi proizvodnje, relativno visoka cijena gotovog proizvoda, a niska kupovna moć potencijalnih potrošača.

Cilj ovog rada bio je utvrditi način i učestalost evidentiranja troškova na poljoprivrednim gospodarstvima koja proizvode ekološke proizvode sa svrhom indiciranja načina upravljanja gospodarstvom i u vezi s tim reflektiranja na financijski rezultat proizvodnje. Ciljana skupina bila su poljoprivredna gospodarstva članovi Solidarne EKO Grupe Osijek (SEG Osijek).

Anketom je utvrđeno kako je gotovo svima ispitanicima ključna evidencija troškova, a istu najčešće provode sami proizvođači, njih 64%. U svakoj djelatnosti, a posebno pri ekološkoj proizvodnji vrlo je važno znanje i iskustvo proizvođača. Ekološka poljoprivreda se bazira na prirodnim silama i zakonima, cijena proizvodnje je visoka pa su znanje i vještine upravitelja gospodarstva neophodni element reprodukcije, a sve sa ciljem postizanja što boljeg financijskog rezultata.

Proizvođači, njih 47% smatraju kako su ekološki proizvodi kvalitetniji od proizvoda proizvedenih na konvencionalan način i kako je cijena inputa ovakve proizvodnje veća u odnosu na neke druge, pa time opravdavaju veću cijenu gotovog proizvoda. Gotove proizvode 77% ispitanika plasira proizvode na tržnice, dok samo 23% proizvođača prodaje outpute trgovačkim lancima.

Temeljem prikupljenih informacija o unutarnjem i vanjskom okruženju pomoću SWOT matrice analizirane proizvodnje proizlazi da je utjecaj države, kao nositelja razvoja ekološke poljoprivrede iznimno velik i snažan. Kroz usmjeravanje i koordiniranje ukupnih aktivnosti pri ekološkoj proizvodnji moguće je stvaranje prepoznatljivih i atraktivnih proizvoda kao i jasno diferenciranje od ostalih sustava poljoprivredne proizvodnje.

5. POPIS LITERATURE

1. Akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2011.-2016. godine (2011). Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
2. Crnčan, A., Ranogajec, Lj., Deže, J., Hadelan, L., Kristić, J. (2017.). Ekonomika proizvodnje konzumnih jaja iz obogaćenih kaveza i stajskog sustava držanja. Zbornik radova 52. hrvatskog i 12. međunarodnog simpozija agronoma, ur.: Vila, S. i Antunović, Z. (ur.), Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek. 132-135.
3. Državni zavoda za statistiku, <http://www.dzs.hr/> (22.6.2017.)
4. FiBL & IFOAM (2016.) The World of Organic Agriculture <http://www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2016.html> (20.6.2017.)
5. Karić, M. (2002.):Kalkulacije u poljoprivredi. Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek. 196.
6. Karić, M. (2006.): Ekonomika poduzeća. Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 236.
7. Karić, M., Štefanić, I. (1999.): Troškovi i kalkulacije u poljoprivrednoj proizvodnji. Poljoprivredni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 174.
8. Kisić, I. (2014.): Uvod u ekološku poljoprivredu. Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb. 113-212.
9. Ministarstvo poljoprivrede, <http://www.mps.hr/> (22.6.2017.)
10. Pejnović, D., Ciganović, A., Valjak, V. (2012.): Ekološka poljoprivreda Hrvatske: problemi i mogućnosti razvoja, Hrvatski geografski glasnik, 74(1): 141-159.
11. Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. N.N. 12/01
12. Znaor, D. (1996.): Ekološka poljoprivreda. Nakladni zavod Globus, Zagreb. 20-95.